

Андрій МАКСИМЧУК

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

e-mail: ondf25.maksymchuk@kpnpu.edu.ua; ORCID: 0009-0003-3442-6464

ВІД ТРАДИЦІЙНОГО РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДО ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ І СУЧАСНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ В УМОВАХ НУШ

Анотація. У статті розкрито трансформацію педагогічної підготовки від традиційного розумового виховання до формування цифрової компетентності педагога в умовах НУШ. Проведено історико-педагогічний аналіз розвитку інтелектуальних і професійних компетентностей викладача наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття та визначено основні напрями педагогічної модернізації. Досліджено роль цифрових технологій та штучного інтелекту в освіті, а також інноваційних освітніх практик у розвитку критичного та цифрового мислення майбутніх педагогів. Акцентовано увагу на формуванні професійної готовності викладачів до ефективного впровадження інтерактивних та цифрових методів навчання, стимулювання інтелектуального розвитку студентів і підвищення їхньої креативності. Аналіз робіт українських науковців дозволив окреслити практичні шляхи інтеграції традиційних методів розумового виховання з цифровими компетентностями. Отримані результати підкреслюють необхідність поєднання історичних педагогічних традицій і сучасних технологій для підготовки компетентного, гнучкого, творчого та інноваційно мислячого педагога, здатного діяти ефективно в умовах НУШ та цифрового освітнього середовища.

Ключові слова: розумове виховання; цифрова компетентність; педагог НУШ; інтелектуальний розвиток; історико-педагогічний аналіз; професійна підготовка вчителя; критичне мислення; інноваційні освітні практики; педагогічна модернізація.

Постановка проблеми. Сучасні трансформації освітньої системи України, зумовлені реформою Нової української школи (НУШ) та активним впровадженням цифрових технологій, висувають нові вимоги до професійної підготовки педагогічного профілю. У минулому розумове виховання базувалося на розвитку критичного мислення, логіки, інтелектуальної самостійності та пізнавальної активності учнів. Сьогодні ці завдання трансформуються у потребу формування цифрової компетентності, здатності працювати зі штучним інтелектом, здійснювати інформаційну обробку та приймати рішення в умовах високо-технологічного освітнього середовища.

Вивчення історико-педагогічних засад розумового виховання наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття та порівняння їх із сучасними практиками підготовки вчителів дозволяє визначити спадкоємність освітніх цінностей і адаптувати ефективні традиційні підходи до вимог цифрової доби. Це робить тему дослідження актуальною в контексті формування компетентного, інноваційно орієнтованого педагога НУШ.

Мета дослідження – здійснити історико-педагогічний аналіз розвитку ідей розумового виховання наприкінці ХХ – початку ХХІ століття та обґрунтувати їх взаємозв'язок із сучасними підходами до формування цифрової компетентності педагога в умовах НУШ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На межі кінця ХХ – початку ХХІ століття вітчизняна наукова думка переживає трансформацію концепції розумового виховання, що зумовлено переходом від знаннєцентричної до компетентнісно-діяльнісної парадигми. У цей період актуалізуються питання розвитку критичного мислення, інтелектуальної автономії, здатності до рефлексії та адаптивності педагога в умовах освітніх реформ. Дослідники цього етапу В. Кремень [9], [10], О. Савченко [24], І. Бех [1], [2], О. Пометун, Л. Пироженко [22], В. Ялліна [28], С. Цимбал-Слатвінська [27], О. Вишневський [4] та ін. розглядають розвиток критичного мислення, інтелектуальної автономії, креативності та здатності до саморегуляції як основу педагогічної успішності.

Проблему формування цифрової компетентності, використання інформаційних технологій в освітньому процесі досліджувало багато українських науковців, серед них М. Жалдак [6], Н. Морзе [13], О. Спірін [25] та інші. М. Жалдак вивчав проблему активного впровадження інформаційних технологій в освітній процес [6]. С. Петренко розглядав проблему формування інформаційно-цифрових технологій майбутніх учителів [21]. Н. Морзе [13] здійснила опис вимог до структури та рівнів цифрової компетентності, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності педагогічними працівниками.

У науковому дискурсі кінця 1990-х – початку 2010-х років увага була зосереджена на таких проблемах, як: трансформація розумового виховання під впливом демократизації та гуманізації освіти; перехід до особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів; пошук ефективних методів розвитку мислення в умовах реформ, інтеграції ІКТ та впровадження концепції НУШ.

О. Савченко [24] проаналізувала зміни у змісті освітнього процесу та підкреслила важливість активізації пізнавальної діяльності здобувачів, необхідність розвитку їхнього мислення через проблемно-пошукові методи навчання. Вона зауважує, що педагог повинен не лише передавати знання, а й стимулювати інтелектуальну ініціативу, що відповідає сучасним вимогам НУШ.

Суттєвий внесок у розуміння розвитку інтелектуальної сфери зробив І. Бех, який у концепції особистісно орієнтованого підходу до виховання особистості [1], [2] акцентує увагу на формуванні здатності до саморегуляції, морально-усвідомленого та інтелектуального зростання як основи професійної зрілості майбутнього вчителя. Науковець вважає, що інтелектуальний розвиток є важливою умовою формування професійної ідентичності педагога.

О. Пометун, Л. Пироженко [22], досліджуючи впровадження інтерактивних технологій та методів критичного мислення, підкреслюючи значення діяльнісного підходу в розвитку здобувачів освіти, акцентують

увагу на формуванні критичного мислення через діяльнісний підхід. Вони наголошують, що зміна форм і методів навчання повинна сприяти розвитку уміння аргументувати, аналізувати, переоцінювати інформацію.

Принципи компетентнісного підходу чітко окреслено у Концепції Нової української школи. Розумове виховання є фундаментом підготовки вчителя, здатного до саморозвитку та впровадження інновацій [14].

У дослідженнях В. Ялліної [28] простежується історико-методологічне переосмислення розумового виховання на межі реформ, тобто здійснюється історико-методологічний аналіз педагогічних ідей кінця ХХ – початку ХХІ ст., зокрема трансформації розумового виховання під впливом цифровізації та інтеграції ІКТ в освітній процес.

С. Цимбал-Слатвінська впродовж 2010–2015 рр. також звертає увагу на переосмислення виховання інтелекту в контексті реформованої української школи [27].

Таким чином, сучасні дослідники розглядають розумове виховання як основу розвитку критичного, творчого та цифрового мислення педагога. Вони підкреслюють, що професійна успішність сучасного вчителя значною мірою залежить від здатності організувати інтелектуально активне освітнє середовище, використовувати інноваційні підходи та забезпечувати формування компетентностей здобувачів освіти в умовах освітніх змін.

У кінці ХХ – на початку ХХІ століття ідея розумового виховання трансформувалася в концепцію розвитку критичного, рефлексивного та цифрового мислення педагога. Українські дослідники (О. Савченко, І. Бех, О. Пометун, В. Ялліна та ін.) наголошували на необхідності переходу від інформаційної до компетентнісної моделі освіти, де професійна успішність викладача визначається не лише обсягом знань, а здатністю стимулювати інтелектуальну активність, самостійність та творчість здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів. «Кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст. відзначається глобалізацією суспільного розвитку, впровадженням новітніх технологій навчання та виховання для підготовки «нової генерації науковців, здатних позитивно впливати на суспільний розвиток, збереження національної культури» [5, с. 4].

Проблема формування педагогічної компетентності та цифрової грамотності викладача залишається актуальною в умовах реформування освіти та впровадження Нової української школи (НУШ). Дослідження І. Зязюна свідчать, що традиційне розумове виховання забезпечувало глибину теоретичної підготовки, проте не завжди сприяло розвитку креативності та оперативного мислення [20]. О. Савченко наголошував на необхідності інтеграції гнучких методів навчання та інноваційних технологій для забезпечення адаптивності педагогів до швидких змін освітнього середовища [24]. «Цифрова компетентність передбачає впевнене та критичне використання цифрових технологій у професійній діяльності [15].

Друга половина ХХ – на початку ХХІ століття характеризується тим, що дослідники зосередилися на поєднанні традиційних методів розумового виховання з новітніми технологіями. І. Кучинська розглядала інноваційну діяльність педагога як процес, що поєднує методичні знання, педагогічну майстерність і здат-

ність застосовувати інтерактивні та цифрові інструменти в навчанні [11], [12].

З історико-педагогічної перспективи традиційне розумове виховання формувало базові когнітивні навички, систематичність мислення та дисциплінованість учнів. Проте сучасні вимоги НУШ потребують від педагога нових компетентностей: здатності застосовувати цифрові технології, адаптувати зміст навчання під індивідуальні потреби учнів, використовувати інтерактивні методи та стимулювати їхню пізнавальну активність [11], [19].

На сучасному етапі становлення педагогічної науки суть розумового виховання в саморозвитку, самоствердженні нової генерації, «здатної творити майбутнє всього суспільства (розумове виховання забезпечує всебічний розвиток людини: інтелектуальної, гармонійної особистості, здатної до креативного мислення та самовдосконалення протягом всього життя) [27].

Аналіз еволюції педагогічних підходів свідчить про поступове переосмислення ролі розумового виховання у професійній діяльності педагога. Наприкінці ХХ ст. провідні вчені наголошували на значенні розвитку інтелектуальної активності та мислення як основи формування педагогічної майстерності [2]; [9]. Підкреслюється значущість інтелектуально-духовної складової у професійній підготовці педагога, зокрема акцентується увага на педагогічній культурі та здатності до рефлексії [7].

На початку ХХІ ст. дослідники зміщують акценти в бік компетентнісного та технологічного підходів. Зокрема, О. Пометун та Л. Пироженко розглядають інтерактивні методик як інструмент розвитку критичного мислення учнів і вчителів [22]. Проблема розвитку професійної компетентності викладача у вищій школі в умовах реформування освіти та цифровізації була предметом досліджень багатьох українських науковців кінця ХХ – початку ХХІ століття. Зокрема, І. Зязюн [8] та О. Савченко [24] наголошували на необхідності інтеграції теоретичних знань і практичних умінь як основи професійної майстерності викладача. Вони підкреслювали, що сучасний викладач має володіти гнучкістю мислення, креативністю та здатністю до швидкого прийняття рішень у нестандартних педагогічних ситуаціях, бути методологічно готовими до інноваційної діяльності.

І. Кучинська, аналізуючи інноваційну освітню діяльність, визначала, що розвиток інноваційної компетентності педагога залежить від поєднання методичної підготовки, професійного досвіду та творчого потенціалу [11], [12]. На її думку, ефективна організація освітнього процесу передбачає використання інтерактивних та проєктних технологій, що стимулюють формування практичних умінь і підвищують адаптивність викладача. У працях І. Кучинської зазначено, що ключові компетенції вимагають значного інтелектуального розвитку: абстрактного мислення, рефлексії, визначення власної позиції, самооцінки, критичного мислення [11].

Н. Панчук та С. Панчук досліджуючи впровадження інтерактивних технологій у навчання здобувачів вищої освіти, підкреслюють, що використання таких технологій сприяє формуванню критичного мислення, творчих компетентностей та готовності до самостійної професійної діяльності [18]. Автори акцентують увагу на тому, що цифрові інструменти, платфор-

ми для дистанційного навчання та інтерактивні вправи дозволяють студентам активно залучатися до процесу навчання, розвивають навички самостійного планування, дослідницької діяльності та рефлексії. Науковці акцентують увагу на формуванні ціннісно-орієнтованої педагогічної практики, що сприяє розвитку критичного мислення, соціальної відповідальності та творчої активності майбутніх педагогів [16], [17], [19].

Сучасні дослідження Н. Морзе [13], О. Спірін [25], М. Жалдак [6] акцентують увагу на цифровій компетентності як невід'ємній складовій професійної майстерності педагога в умовах НУШ. Вчені вказують, що цифрова компетентність є продовженням традиційного розумового розвитку, що трансформується через технологізації освітнього процесу.

«Хоч термін «цифровізація» почали вживати на початку 1990-х років, зараз він стає все більш актуальним. У процесі цифровізації важливою є роль системи освіти, зокрема, впровадження цифрових технологій для всіх сфер і галузей. Бо складовою частиною цифрового суспільства є цифровізація освіти, де здійснюється наповнення реального світу електронно-цифровими засобами, пристроями, системами та врегулюванням електронного обміну даними між ними» [26].

Опис інформаційно-цифрової компетентності як складової професійної компетентності педагогічного працівника подано у проєкті професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Згідно з документом, вона включає [23]:

- 1) уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, критично оцінювати й використовувати інформацію у професійній діяльності;
- 2) здатність застосовувати відкриті освітні ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології в освітньому процесі;
- 3) здатність формувати в учнів позитивне ставлення до інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій та забезпечувати їх відповідальне, безпечне використання.

Таким чином, «виклики XXI століття, реформи освітньої галузі вимагають від педагогів системного використання цифрових технологій, наявності і постійного підвищення рівня цифрової компетентності» [3, с. 17].

«Відповідальність і автономія у структурі інформаційно-цифрової компетентності проявляються у наступному:

- усвідомлювати важливість цифрової гігієни, ініціювати й проводити заходи з популяризації дотримання цифрової гігієни серед учасників освітнього процесу;
- визначати потреби класу/групи, які можна задовольнити шляхом створення/адаптації/модифікації електронних (цифрових) освітніх ресурсів;
- дотримуватись академічної доброчесності під час створення й використання електронних (цифрових) освітніх ресурсів, вимог законодавства щодо захисту авторського права, а також вживати заходів щодо захисту власних авторських прав;
- надавати допомогу й виявляти підтримку іншим учасникам освітнього процесу в оволодінні цифровими технологіями;

- використовувати для організації навчання здобувачів освіти захищені цифрові ресурси» [21, с. 44].

Отримані результати показують, що ефективна підготовка сучасного педагога вимагає інтеграції трьох компонентів:

1. Традиційних методів розумового виховання, що формують логічне мислення, системність та дисциплінованість;
2. Цифрову компетентність та інноваційні технології, які забезпечують ефективне планування та реалізацію навчального процесу в умовах НУШ;
3. Розвиток творчого потенціалу та педагогічної гнучкості, що дозволяє оперативно адаптувати методи і зміст навчання до змінних умов та потреб учнів.

Таким чином, поєднання історичних педагогічних традицій із сучасними цифровими і інтерактивними практиками забезпечує формування високопрофесійного, креативного та компетентного педагога, готового до роботи в умовах НУШ.

На основі аналізу наукових праць ми сформува-ли наступні рекомендації для фахівців педагогічного профілю щодо формування цифрової компетентності.

По-перше, інтегрувати цифрові технології та інструменти ІКТ/ШІ у освітній процес. Педагоги мають набувати компетентностей інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ), оскільки інформаційно-цифрова грамотність стає ключовим компонентом професійної майстерності [3].

По-друге, використовувати інтерактивні та проблемно-пошукові методи навчання. У наукових працях щодо педагогічних особливостей XXI століття, часто наголошується, що інформатизація та цифрові технології дають змогу створювати інтерактивне, проблемно-орієнтоване освітнє середовище, що стимулює активність здобувачів та їхнє критичне мислення [7].

По-третє, формувати у здобувачів вищої освіти навички самостійного аналізу, оцінювання інформації та прийняття рішень у цифровому середовищі. Це безпосередньо пов'язано з концепцією цифрової компетентності педагога, яка вимагає від педагога здібностей працювати з інформацією, обробляти і критично оцінювати її, використовувати технології ефективно та етично [21].

По-четверте, розробляти та впроваджувати авторські проєкти та навчальні кейси з цифровими технологіями. Сучасні наукові дослідження про цифрову компетентність педагогів підкреслюють важливість активної, дослідницької, творчої позиції педагога, що передбачає проєктну діяльність [3].

По-п'яте, проводити підвищення цифрової компетентності викладачів через професійне самовдосконалення, семінари, тренінги. Постає необхідність системної підготовки викладачів, підвищення їх компетентностей в умовах цифрових змін [3].

Висновки. Отже, перехід від традиційних уявлень про розумове виховання до формування цифрової компетентності педагога є закономірним результатом розвитку освітніх технологій. Виявлено, що сучасний педагог має володіти високим рівнем когнітивної гнучкості, здатністю до самоосвіти, технологічної адаптивності та інтелектуальної рефлексії, що підтверджує проведений аналіз.

Трансформація педагогічної підготовки від традиційного розумового виховання до формування цифрової компетентності педагога є ключовим напрямом модернізації освіти в умовах Нової української школи. Історико-педагогічний аналіз розвитку інтелектуальних і професійних компетентностей викладачів наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття дозволив окреслити основні етапи педагогічної еволюції та визначити напрями сучасної педагогічної модернізації. Класичні методи розумового виховання, спрямовані на розвиток логічного та критичного мислення, уваги, пам'яті й самостійності учнів, залишаються значущими, проте їх ефективність значно зростає при інтеграції з цифровими технологіями та інноваційними освітніми практиками.

Досліджено вплив цифрових технологій та штучного інтелекту на розвиток критичного і цифрового мислення майбутніх педагогів, підвищення їхньої мотивації, інтелектуальної активності та творчого потенціалу. Інтерактивні методи навчання, STEAM-підходи та інноваційні освітні практики забезпечують ефективну інтеграцію традиційних методів розумового виховання з формуванням цифрових компетентностей, що сприяє підготовці педагогів, здатних ефективно організувати освітній процес у сучасних умовах.

Формування цифрової компетентності педагогів є стратегічним напрямом освітньої модернізації. Поєднання історичних педагогічних традицій з сучасними цифровими технологіями створює умови для підготовки компетентного, адаптивного, творчого та інноваційно мислячого вчителя, здатного реалізувати освітню політику НУШ та стимулювати інтелектуальний і креативний розвиток учнів у цифровому освітньому середовищі.

Узагальнюючи проведеній історико-педагогічний аналіз, слід зазначити, що еволюція уявлень про розумове виховання від кінця ХХ до початку ХХІ століття є закономірною відповіддю на суспільні, технологічні та освітні трансформації. Перехід від традиційної знаннєцентричної парадигми до компетентнісно-діяльнісної моделі освіти супроводжується підвищенням ролі критичного, рефлексивного та цифрового мислення в структурі професійної компетентності педагога. З'ясовано, що класичні підходи до розумового виховання – розвиток логічного мислення, інтелектуальної дисциплінованості, пізнавальної активності – не втрачають своєї актуальності, проте потребують адаптації до умов цифровізації освіти та інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій.

Підтверджено, що сучасний педагог має поєднувати інтелектуальну гнучкість із технологічною адаптивністю, здатністю швидко реагувати на зміни освітнього середовища, приймати рішення в умовах невизначеності та використовувати цифрові інструменти не лише як технічні засоби, а як педагогічні ресурси. Аналіз наукових праць доводить, що цифрова компетентність є логічним продовженням і трансформацією традиційного розумового розвитку, що реалізується через новітні методи навчання, інтерактивні технології, проектну діяльність і використання можливостей штучного інтелекту.

Встановлено, що успішність педагогічної діяльності в умовах НУШ значною мірою залежить від здатності вчителя конструювати інтелектуально насичене освітнє середовище, сприяти розвитку критично-

го мислення та цифрової культури здобувачів освіти. Інтеграція історичних педагогічних традицій із сучасними цифровими практиками дозволяє формувати інноваційний тип педагога – методологічно грамотного, креативного, технологічно компетентного та орієнтованого на розвиток особистості здобувача. Отже, формування цифрової компетентності педагога є не лише вимогою часу, а й результатом педагогічної еволюції, що забезпечує стійкий розвиток сучасної освіти та її відповідність викликам ХХІ століття.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: духовно-моральні засади. Київ: Либідь, 2008. 336 с.
3. Білик Н.І., Пилипенко В.В., Шостя С.П. Розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Імідж сучасного педагога*. Вип. 6 (195), 2023. С. 15–20. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6\(195\)-15-20](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6(195)-15-20)
4. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
5. Вітницька С.С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
6. Жалдак М.І., Рамський Ю.С., Рафальська М.В. Формування системи інформатичних компетентностей майбутніх учителів інформатики у процесі навчання в педагогічному університеті. *Вища школа*. 2009. № 10. С. 44–52.
7. Захарова Г.Б. Старікова Л.П. Силенко Ю.В. Формування цифрової компетентності майбутнього вчителя початкових класів засобами SMART технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2025. № 80 (2). С. 127–130.
8. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеї і реалії. Київ: Педагогічна думка, 2000. 256 с.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ: Грамота, 2005. 447 с.
10. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти (стратегія. реалії. перспективи). Київ: Грамота, 2009. 326 с.
11. Кучинська І.О. Формування професійних компетентностей педагогічних працівників сучасного вишу. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія екологія*. 2018. Вип. 3. С. 107–114. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2107>
12. Кучинська І.О. Інноваційна освітня діяльність: змістовність та функціональність педагогічних технологій в умовах сучасного реформування. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Н.В. Бахмат]. Київ: Міленіум, 2022. Вип. 33 (2-2022). С. 20–31.
13. Морзе Н.В., Кочарян А.Б. Модель стандарту ІКТ компетентності викладачів університету в контексті підвищення якості освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. № 43. Вип. 5. С. 27–39. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33688365.pdf>

14. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Міністерство освіти і науки України, 2016. 36 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
15. Третяк О. Цифрова компетентність як складова розвитку педагогічного партнерства. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2023 (пошук рішень в період війни)*: збірник матеріалів всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 21 березня 2023 р.) / за заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: ЦО НАПН України, 2023. С. 168–170.
16. Панчук Н., Панчук С. Вплив компетентнісного підходу на формування особистості майбутнього філолога-полоніста в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психологічний часопис*: науковий журнал / за ред. С.Д. Максименка. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2023. Том 9. Вип. 7. С. 7–14. URL: <https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/1586/909>
17. Панчук Н.П., Панчук С.О. Компетентнісний підхід у формуванні особистості майбутнього філолога-полоніста у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник К-ПНУ*. 2020. № 3. С. 58–64.
18. Панчук Н.П., Панчук С.О. Особливості використання інтерактивних технологій при формуванні цінностей студента філологічного профілю. *Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців*. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. С. 92–95.
19. Панчук О.П., Панчук Н.П. Розвиток педагогічних компетентностей у майбутніх фахівців в умовах реформування освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна* / [редкол. П.С. Атаманчук (голова, наук. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. Вип. 20: Управління якістю підготовки майбутнього вчителя фізико-технологічного профілю. С. 50–53. URL: <http://ped-series.kpnu.edu.ua/article/view/36807/33032>
20. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. Київ: Вища школа, 2014. 422 с.
21. Петренко С., Петренко Л., Вернидуб Г. Інформаційно-цифрова компетентність сучасного учителя. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. Вип. 13 (5). С. 41–45. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i5-006>
22. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
23. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» Наказ Міністерства освіти і науки України № 1225 від 29.08.2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/pr/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>
24. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота. 2012. 504 с.
25. Спірін О.М. Інформаційно-комунікаційні та інформаційні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 5 (13). 2009. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/183/169>
26. Франчук Н.П., Сосюра О.В. Загальна характеристика цифрових дидактичних засобів для підтримки навчання інформатики в закладах загальної середньої освіти. *Цифрова компетентність вчителя нової української школи: 2024: інновації в умовах змін*: препринт / за заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: ЦО НАПН України, 2024. 260 с.
27. Цимбал-Слатвінська С.М. Розумове виховання: історичний контекст. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. № 39 (1). С. 231–238. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2011_39\(1\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2011_39(1)_37)
28. Ялліна В.Л. Форми і методи розумового виховання старшокласників у гімназіях на поч. ХХ ст. *Педагогіка та психологія*. 2012. Вип. 41. С. 185–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2012_41_23

Andriy MAKSYMCHUK

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University

FROM TRADITIONAL INTELLECTUAL EDUCATION TO DIGITAL COMPETENCE OF TEACHERS: HISTORICAL AND PEDAGOGICAL ANALYSIS AND CURRENT EDUCATIONAL PRACTICES IN THE CONTEXT OF THE NEW SCHOOL SYSTEM

Abstract. The article reveals the transformation of pedagogical training from traditional intellectual education to the formation of digital competence of teachers in the conditions of the New Ukrainian School. A historical and pedagogical analysis of the development of intellectual and professional competences of teachers at the end of the 20th and beginning of the 21st centuries is conducted, and the main directions of pedagogical modernization are determined. The role of digital technologies and artificial intelligence in education, as well as innovative educational practices in the development of critical and digital thinking of future teachers, is investigated. Emphasis is placed on the formation of teachers' professional readiness for the effective implementation of interactive and digital teaching methods, stimulating students' intellectual development, and increasing their creativity. Analysis of the works of Ukrainian scientists has made it possible to outline practical ways of integrating traditional methods of intellectual education with digital competencies. The results obtained emphasize the need to combine historical pedagogical traditions and modern technologies to train competent, flexible, creative, and innovative teachers who are able to work effectively in the conditions of the New Ukrainian School and the digital educational environment.

Key words: mental education; digital competence; NUS teacher; intellectual development; historical and pedagogical analysis; teacher training; critical thinking; innovative educational practices; pedagogical modernization.

References:

1. Bekh I.D. *Vykhovannia osobystosti: U 2 kn. Kn. 1: Osobystisno oriientovanyi pidkhdid: teoretyko-tekhnohichni zasady*. Kyiv: Lybid, 2003. 280 s.
2. Bekh I.D. *Vykhovannia osobystosti: U 2 kn. Kn. 2: Osobystisno oriientovanyi pidkhdid: dukhovno-moralni zasady*. Kyiv: Lybid, 2008. 336 s.
3. Bilyk N.I., Pylypenko V.V., Shostia S.P. *Rozvytok tsyfrovoyi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi pisliadyplomnoi osvity*. Imidzh suchasnoho pedahoha. Vyp. 6 (195), 2023. S. 15–20. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6\(195\)-15-20](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6(195)-15-20)
4. Vyshnevskiy O. *Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky. Posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv*. Drohobych: Kolo, 2006. 326 s.
5. Vitnytska S.S. *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: pidruchnyk za modulno-reitynhovoioiu systemoio navchannia*

- dlia studentiv mahistratury. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2006. 384 s.
6. Zhaldak M.I., Ramskyi Yu.S., Rafalska M.V. Formuvannia systemy informatychnykh kompetentnosti maibutnykh uchyteliv informatyky u protsesi navchannia v pedahohichnomu universyteti. *Vyshcha shkola*. 2009. № 10. S. 44-52.
 7. Zakharova H.B., Starikova L.P., Sylenko Yu.V. Formuvannia tsyfrovoy kompetentnosti maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv zasobamy SMART tekhnologii. *Innovatsiina pedahohika*. 2025. № 80 (2). S. 127-130.
 8. Ziazun I.A. Pedahohika dobra: idei i realii. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2000. 256 s.
 9. Kremen V.H. Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty. *Stratehiia. Realizatsiia. Rezultaty*. Kyiv: Hramota, 2005. 447 s.
 10. Kremen V.H., Ilin V.V. Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty (stratehiia. realii. perspektyvy). Kyiv: Hramota, 2009. 326 s.
 11. Kuchynska I.O. Formuvannia profesiynykh kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv suchasnoho vyshu. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Seriiia ekolohiia*. 2018. Vyp. 3. S. 107-114. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2107>
 12. Kuchynska I.O. Innovatsiina osvitalia diialnist: zmistovnist ta funktsionalnist pedahohichnykh tekhnologii v umovakh suchasnoho reformuvannia. *Pedahohichna osvitalia: teoriia i praktyka*: zbirnyk naukovykh prats. Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohiiienka; Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy [hol. red. N.V. Bakhmat]. Vyp. 33 (2-2022). Kyiv: Milenium, 2022. S. 20–31.
 13. Morze N.V., Kocharian A.B. Model standartu IKT kompetentnosti vykladachiv universytetu v konteksti pidvyshchennia yakosti osvity. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*. 2014. № 43. Vyp. 5. S. 27–39. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33688365.pdf>
 14. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2016. 36 s. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
 15. Tretiak O. Tsyfrova kompetentnist yak skladoiva rozvytku pedahohichnoho partnerstva. *Tsyfrova kompetentnist suchasnoho vchytelia novoi ukrainskoi shkoly: 2023 (poshuk rishen v period viiny)*: zbirnyk materialiv vseukr. nauk.-prakt. seminaru (Kyiv, 21 bereznia 2023 r.) / za zah. red. O.V. Ovcharuk. Kyiv: ITsO NAPN Ukrainy, 2023. S. 168–170.
 16. Panchuk N., Panchuk S. Vplyv kompetentnisnoho pidkhodu na formuvannia osobystosti maibutnoho filoloha-polonista v osvitnomu protsesi zakladu vyshchoi osvity. *Psykholohichni chasopys: naukovyi zhurnal / za red. S.D. Maksymenka*. Kyiv: Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, 2023. Tom 9. Vyp. 7. S. 7–14. URL: <https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/1586/909>
 17. Panchuk N.P., Panchuk S.O. Kompetentnisnyi pidkhid u formuvanni osobystosti maibutnoho filoloha-polonista u protsesi profesiinoi pidhotovky. *Naukovyi visnyk K-PNU*. 2020. № 3. S. 58–64.
 18. Panchuk N.P., Panchuk S.O. Osoblyvosti vykorystannia interaktyvnykh tekhnologii pry formuvanni tsinnosti studenta filolohichnoho profilu. *Aktualni problemy suchasnoi psykholohii: perspektyvni ta priorytetni napriamy naukovykh doslidzen molodykh naukovtsiv*. Kamianets-Podilskyi: Vydavets Kovalchuk O.V., 2021. S. 92–95.
 19. Panchuk O.P., Panchuk N.P. Rozvytok pedahohichnykh kompetentnosti u maibutnykh fakhivtsiv v umovakh reformuvannia osvity. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Seriiia pedahohichna / [redkol. P.S. Atamanchuk (holova, nauk.red.) ta in.]*. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohiiienka, 2014. Vyp. 20: Upravlinnia yakistiu pidhotovky maibutnoho vchytelia fizyko-tekhnolohichnoho profilu. S. 50–53. URL: <http://ped-series.kpnu.edu.ua/article/view/36807/33032>
 20. Pedahohichna maisternist: pidruchnyk / I.A. Ziazun, L.V. Kramushchenko, I.F. Kryvonos ta in.; Kyiv: Vyshcha shkola, 2014. 422 s.
 21. Petrenko S., Petrenko L., Vernydub H. Informatsiino-tsyfrova kompetentnist suchasnoho uchytelia. *Osvitalia. Innovatyka. Praktyka*. 2025. Vyp. 13 (5), S. 41–45. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i5-006>
 22. Pometun O.L., Pyrozhenko L.V. Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnologii navchannia. Kyiv: A.S.K., 2004. 192 s.
 23. Profesiinyi standart «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity» Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 1225 vid 29.08.2024 r. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>
 24. Savchenko O.Ya. Dydaktyka pochatkovoї osvity: pidruchnyk. Kyiv: Hramota, 2012. 504 c.
 25. Spirin O.M. Informatsiino-komunikatsiini ta informatychni kompetentnosti yak komponenty systemy profesiino-spetsializovanykh kompetentnosti vchytelia informatyky. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*. 2009. № 5 (13). URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/183/169>
 26. Franchuk N.P., Sosiura O.V. Zahalna kharakterystyka tsyfrovnykh dydaktychnykh zasobiv dlia pidtrymky navchannia informatyky v zakladakh zahalnoi serednoi osvity. *Tsyfrova kompetentnist vchytelia novoi ukrainskoi shkoly: 2024: innovatsii v umovakh zmin*: prepynt / za zah. red. O.V. Ovcharuk. Kyiv: ITsO NAPN Ukrainy, 2024. 260 s.
 27. Tsybal-Slatvinska S.M. Rozumove vykhovannia: istorychnyi kontekst. *Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly*. 2011. № 39 (1). S. 231–238. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2011_39\(1\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2011_39(1)_37)
 28. Yallina V.L. Formy i metody rozumovoho vykhovannia starshoklasnykiv u himnaziakh na poch. XX st. *Pedahohika ta psykholohiia*. 2012. Vyp. 41. S. 185-191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2012_41_23

Отримано: 2.11.2025